

Florin Müller, *Statul național-legionar (septembrie 1940 – ianuarie 1941)*, Editura Corint, București, 2025

Istoriografia românească s-a îmbogățit anul acesta cu o contribuție remarcabilă: volumul profesorului Florin Müller, *Statul național-legionar (septembrie 1940 – ianuarie 1941)*, publicat la Editura Corint. Apariția acestei lucrări are pentru mine o semnificație dublă, atât profesională, cât și personală, dat fiind că îl cunosc pe autor de aproape trei decenii.

L-am întâlnit pentru prima dată ca student, la seminarele de Istorie Contemporană a României de la Facultatea de Istorie a Universității din București. Încă de atunci, deși eram cu toții la început de drum, impresiona prin rigoare și exigență, manifestate în egală măsură față de sine și față de studenți. Ulterior, interesul meu pentru problematica extremei drepte românești a generat numeroase discuții între noi — uneori convergente, alteori contradictorii — alimentate de lecturi comune, dar și de perspective care, pe alocuri, se deosebeau. Aceste interacțiuni au cântărit mult în decizia mea de a urma studiile doctorale, orientându-mă către Iași, cu o temă ancorată în același câmp de cercetare: *Extrema dreaptă românească în context european*.

Timpul ne-a dus apoi către trasee profesionale diferite: profesorul Müller a continuat activitatea universitară și cercetarea fundamentală, în timp ce eu m-am îndepărtat treptat de grila istoricului clasic, urmând studiile Facultății de Științe Politice. Cu toate acestea, am rămas atent la bibliografia de specialitate și am urmărit constant articolele, studiile și volumele sale.

Ani la rând, profesorul Müller s-a afirmat în istoriografia românească drept un cercetător de prim rang, pentru care scrisul nu este un exercițiu de rutină, ci rezultatul unui efort investigativ autentic. Lucrările sale poartă amprenta unei forme de profesionalism tot mai rar întâlnite: aceea în care timpul petrecut în biblioteci și arhive depășește cu mult timpul dedicat redactării. Într-un mediu academic adesea dominat de imperative cantitative, el a rămas fidel unui principiu fundamental — acela de a publica doar atunci când are ceva esențial de spus, fie o nuanță interpretativă, fie o informație nouă descoperită în arhive, capabilă să lumineze un fenomen sau un context istoric.

Această consecvență, dublată de o formare solidă și o disciplină intelectuală exemplară, explică de ce numele său s-a impus, treptat, ca o certitudine în spațiul istoriografiei românești. Privind

retrospectiv cele trei decenii în care i-am urmărit evoluția, impresia mea rămâne aceeași: Florin Müller este un profesionist autentic al cercetării istorice, un autor care a construit în timp o operă coerentă, necesară și onestă.

Publicarea volumului *Statul național-legionar (septembrie 1940 – ianuarie 1941)* reprezintă, în fond, o evoluție firească în parcursul intelectual al autorului. Cartea este structurată în cinci capitole:

1. De la dictatura regală la statul național-legionar – între clandestinitate și violență;
2. Prăbușirea dictaturii regale, instaurarea noului regim și distribuirea puterii în „statul dual”; Ioan Antonescu, Mișcarea Legionară și Germania nazistă;
3. Profilul ideologic al Mișcării Legionare;
4. Violență publică și radicalizare totalitară; asasinatele de la Jilava; „Cazul Iorga–Madgearu”; control și epurare în lumea universitară;
5. Rebeliunea legionară; antisemitismul ca „acord social negativ”; către un „fascism fără fasciști”.

Din cuprins se desprinde limpede intenția autorului de a delimita cu precizie tema statului național-legionar, fără a reconstrui integral istoria Mișcării Legionare sau a ideologiei acesteia. Scopul său este acela de a analiza în mod distinct un subiect esențial pentru înțelegerea celor trei dictaturi precomuniste, iar încă din paginile introductive își formulează ipoteza de lucru într-un mod care evidențiază una dintre particularitățile fascinante ale disciplinei istorice: posibilitatea ca studierea aceluiași eveniment să producă, în funcție de nuanța interpretativă, înțelegeri diferite, uneori chiar radical distincte. Raportarea temei la evenimente ulterioare relevă, la rândul său, perspective complementare sau alternative, care, în anumite momente, pot modifica parțial concluziile anterioare. O asemenea abordare este posibilă doar în cazul unui cercetător care stăpânește în profunzime întregul registru tematic și dispune de o viziune integratoare, atentă la detaliu și context.

În capitolele următoare, autorul construiește o narațiune solidă, articulată în jurul unei metode ce îmbină analiza evenimentială cu inserții biografice selective. Această formulă permite urmărirea coerentă a unei secvențe dramatice din istoria României, un moment care a pus în discuție însăși continuitatea statalității. Este important de subliniat că rădăcinile extremei drepte românești nu trebuie căutate într-o simplă imitație a unor modele occidentale — fie ele germane, franceze sau britanice —, ci în interiorul propriului spațiu cultural. Secolul al XIX-lea a funcționat ca un veritabil laborator al formării națiunii, articulată în jurul marilor interogații identitare: suntem urmași ai dacilor sau ai romanilor? Fundamentăm identitatea prin etnie, limbă, cultură, religie ori prin apartenența civică la un stat? Suntem „urmași ai” sau cetățeni?

Aceste dileme au traversat întreaga evoluție a statului român, născut târziu și într-un context geopolitic ce nu a permis perioade ample de reflecție. Cultura română a fost constrânsă să absoarbă rapid marile curente intelectuale europene, fapt ce explică de ce miturile fondatoare poartă amprenta pașoptismului, junimismului și sămănătorismului. În interiorul acestora se manifestă o dualitate încă vizibilă: un filon care cultivă diferența și autohtonismul radical, și un altul care

recunoaște și integrează „străinul”, chiar atunci când acesta este, în realitate, un apropiat cultural sau confesional. Ambele direcții au la bază același nucleu: naționalismul.

Înțelegerea culturii politice românești moderne nu poate fi realizată doar prin acumularea de informații, ci printr-o cunoaștere profundă a acestui fenomen. Naționalismul autohton a generat atât elita care a elaborat Constituția din 1923 — expresia deplină a unui naționalism incluziv —, cât și grupările care au militat pentru instaurarea statului național-legionar. Tocmai de aceea, o analiză precum cea propusă de Florin Müller devine indispensabilă: ea nu doar descrie, ci explică mecanisme, decizii și rupturi care au modelat profund societatea românească.

Mediile politice din interiorul statului român au evoluat în cadrul acestei dualități, având drept fundal comun un naționalism care, indiferent de direcția ideologică, a funcționat ca principală matrice de interpretare și acțiune. Crizele politice ale perioadei interbelice s-au datorat, pe de o parte, unui blocaj generațional și doctrinar: generația care făurise România Mare se afla spre finalul parcursului istoric, iar odată cu atingerea obiectivului național suprem, clasa politică nu a mai reușit să formuleze un proiect de modernizare capabil să impună o nouă etapă de dezvoltare. Pe de altă parte, contextul geopolitic european, profund instabil, a amplificat tensiunile interne, favorizând fie radicalizarea, fie inhibarea diferitelor grupuri politice și de interese.

Autorul relevă cu acuratețe modul în care „jocul politic” a ajuns la un grad ridicat de sterilitate în momentul în care a fost personalizat în exces, fiind redus la competiția dintre figuri emblematice ale epocii — regele Carol al II-lea, Iuliu Maniu, generalul Ion Antonescu, Horia Sima ș.a. Lectura primului capitol arată limpede că lupta pentru putere devenise vitală pentru actorii politici, dar totodată profund improductivă, hrănită de iluzia că un anumit lider ar putea „salva” națiunea. În realitate, scena politică aluneca spre autodistrugere, deoarece mecanismele regimului democratic românesc nu aveau suficientă forță instituțională pentru a media conflictul. Atunci când instituțiile reprezentative, în special Parlamentul — expresia suveranității populare — nu mai pot asigura negocierea și compromisurile necesare, spațiul este rapid ocupat de violența politică, eliminarea adversarului și prăbușirea ordinii democratice. De aici începe și drumul accelerat către autoritarism, dictatură sau totalitarism. Aceasta reprezintă una dintre cheile de înțelegere ale apariției celor trei dictaturi precomuniste.

Scopul prezentei semnalări a volumului *Statul național-legionar (septembrie 1940 – ianuarie 1941)* nu este acela de a oferi o prezentare descriptivă exhaustivă. Demersul urmărește, mai degrabă, să readucă în atenție o lucrare științifică ce invită cititorul — adesea îndepărtat de plăcerea lecturii istorice autentice — să redescopere un episod dificil al istoriei naționale. Este o „filă” care ar fi fost poate preferabil să nu fi existat, dar care, privită în lumina proceselor istorice anterioare, apare ca aproape inevitabilă, așteptând doar momentul în care să fie analizată în profunzime. Cartea funcționează și ca avertisment pentru cei care privesc cu un optimism excesiv desfășurarea evenimentelor contemporane, convinși că istoria nu se repetă sau că, dacă se repetă, o face doar ca simplă metaforă. Lecțiile istoriei și ale științelor politice sunt însă altele: deriva către extremism și către regimuri antidemocratice se produce mult mai ușor în perioade de criză structurală decât se realizează ieșirea din totalitarism și consolidarea unui regim democratic autentic.